

1. Johann Wolfgang von Goethe, Τα χρόνια μαθητείας του Βίλχελμ Μάιστερ

Τώρα βρισκόταν στο σπίτι του ψαχουλεύοντας τα χαρτιά του, προετοιμαζόμενος για το ταξίδι του. Ότι ικανοποιούσε την έως τότε κλίση του, το έβαζε στην άκρη· προτού περιπλανηθεί στον κόσμο, ήθελε να ελευθερωθεί από κάθε δυσάρεστη ανάμνηση. Μονάχα έργα καλού γούστου, γραμμένα από ποιητές και κριτικούς, πήρε σαν γνώριμους φίλους στη σειρά των εκλεκτών· κι επειδή έως τότε ελάχιστα είχε χρησιμοποιήσει τους τεχνοκρίτες, έτσι η περιέργειά του για μάθηση ξαναζωντάνεψε, όταν, ξεφυλλίζοντας πάλι τα βιβλία του, διαπίστωσε πως τα φύλλα από τα περισσότερα θεωρητικά συγγράμματα ήσαν ακόμη άκοπα. Και είχε αγοράσει αρκετά απ' αυτά πιστεύοντας ακράδαντα στην αναγκαιότητα τέτοιων έργων, όμως όσο και να προσπάθησε, δεν κατάφερε να φτάσει ούτε στη μέση.

Απεναντίας είχε αφοσιωθεί με μεγαλύτερο ζήλο σε κάποια πρότυπα και είχε κάνει κι ο ίδιος δοκιμές σε όλα τα είδη, που του ήσαν τότε γνωστά.

Τη στιγμή εκείνη μπήκε ο Βέρνερ και, βλέποντας το φίλο του να καταπιάνεται με τα γνωστά φυλλάδια, φώναξε:

«Πάλι σκύβεις πάνω απ' αυτά τα παλιόχαρτα; Βάζω στοίχημα όπως δεν το 'χεις σκοπό να τα διαβάσεις ως το τέλος! Απλώς τα ξεφυλλίζεις, ξανά και ξανά, και, το πολύ-πολύ, αρχινάς κάποιο καινούργιο πάλι».

«Δεν είναι δουλειά του μαθητή να διαβάζει ως το τέλος φτάνει που ασκείται».

«Κι όμως, εδώ ανακύπτει το εύλογο ερώτημα μήπως δεν θα μπορούσε άραγε να αντλήσει κανείς ελπίδες από ένα νέο άνθρωπο, ο οποίος σύντομα διαπιστώνει ότι αυτό, που έχει επιχειρήσει, είναι αποτυχημένο, το αφήνει στη μέση και απαξιούει να σπαταλήσει κι άλλο μόχθο και χρόνο για κάτι, που δεν θ' αποκτήσει ποτέ την παραμικρότερη αξία».

«Ξέρω, ξέρω, ποτέ σου δεν ήσουν ικανός να καταφέρεις κάτι, πάντα σου κουραζόσουν πριν φτάσεις καν στη μέση. Κι αφού έκανες και διευθυντής στο κουκλοθέατρό μας, πόσες φορές δεν ράψαμε καινούργια ρούχα για το θίασο των νέων, πόσες φορές δεν κόψαμε υφάσματα για καινούργια σκηνικά! Τη μια θ' ανέβαινε αυτή η τραγωδία, την άλλη η άλλη και συ έπαιζες το πολύ-πολύ την πέμπτη πράξη, όπου γινότανε χαμός κι οι ήρωες μαχαίρωναν ο ένας τον άλλο».

«Α, μια και μιλάς για τα χρόνια εκείνα, τότε ποιος ήταν η αιτία που ξανασκίζαμε τα ρούχα, που εφάρμοζαν τόσο τέλεια στις κούκλες μας, και να κάνουμε του κόσμου τα έξοδα για μια τόσο πλούσια, μα περιττή γκαρνταρόμπα; Εσύ δεν ήσουν αυτός, που αναλάμβανες πάντα να αγοράζεις καινούργια υφάσματα, αυτός που ήξερε πώς να υποδαυλίζει και να εκμεταλλεύεται την αδυναμία μου στο θέατρο;».

Ο Βέρνερ φώναξε γελώντας:

«Θυμούμαι πάντα μ' ευχαρίστηση πως εκμεταλλευόμουν τις θεατρικές σας εκστρατείες όπως οι προμηθευτές εκμεταλλεύονται τον πόλεμο. Όταν εσείς αρματονόσασταν για την απελευθέρωση της Ιερουσαλήμ, έβγαζα κι εγώ το κέρδος μου, όπως παλιά οι Βενετσιάνοι σε μια παρόμοια περίπτωση. Δεν βρίσκω εξυπνότερο πράγμα στον κόσμο απ' το να αποκομίζει κανείς οφέλη από την τρέλα των αλλογών».

«Δεν ξέρω αν δεν θα 'ταν μεγαλοψυχέστερο και διασκεδαστικότερο, αν θεράπευε κανείς τους ανθρώπους που απ' την τρέλα τους».

«Απ' όσο τουλάχιστον τους ξέρω, κάτι τέτοιο θα ήταν μάλλον ακατόρθωτο. Απαιτούνται πάρα πολλά για να γίνει έστω και ένας μοναδικός άνθρωπος έξυπνος και πλούσιος κι αυτό τις περισσότερες φορές γίνεται σε βάρος των άλλων».

«Μου πέφτει στα χέρια την κατάλληλη στιγμή Ο νέος στο μεταίχμιο, είπε ο Βίλχελμ, παίρνοντας ένα τετράδιο μες' απ' τα υπόλοιπα χαρτιά: «αυτό εδώ πάντως ολοκληρώθηκε, άσχετα τώρα απ' το αν βγήκε της προκοπής».

«Πέταξέ το, ριξ' το στη φωτιά!» απάντησε ο Βέρνερ. «Η ιδέα δεν είναι καθόλου αξιέπαινη· από παλιά μου 'δινε στα νεύρα η σύνθεσή σου αυτή, που άλλωστε είχε προξενήσει και η δυσαρέσκεια του πατέρα σου. Μπορεί οι στίχοι να 'ναι καλοί· όμως ο τρόπος παρουσίασης είναι εκ θεμελίων λανθασμένος. Θυμούμαι ακόμα πολύ καλά την προσωποποίηση του επιτηδεύματός σου, την αξιοθρήνητη και ζαρωμένη μέγαιρά σου. Τη σκηνή αυτή θα την ξεσήκωσες από κανένα βρώμικο ψιλικάτζίδικο. Από εμπόριο τότε είχες μεσάνυχτα· δεν θα μπορούσα να πω ποιανού αλλουνού ο ορίζοντας είναι πιο διευρυμένος, θα 'πρεπε να 'ναι πιο διευρυμένος απ' τον ορίζοντα ενός γνήσιου επιχειρηματία. Πόση εποπτεία δεν μας χαρίζει η τάξη, σύμφωνα με την οποία φέρουμε εις πέρας τις επιχειρήσεις μας! Μας επιτρέπει πάντα μια καθολική ματιά, χωρίς να χρειάζεται να μπερδευόμαστε με τις λεπτομέρει-

ες. Και τι οφέλη δεν παρέχει στον έμπορο η τήρηση διπλών λογιστικών βιβλίων! Είναι μια από τις ωραιότερες εφευρέσεις του ανθρωπίνου πνεύματος και κάθε καλός διαχειριστής θα 'πρεπε να την εισαγάγει στην οικονομία του».

«Να με συμπαθάς», είπε χαμογελώντας ο Βίλχελμ, «αλλά ξεκινάς απ' τον τύπο σαν να ήταν η ουσία· συνήθως όμως εσείς ακριβώς μ' αυτές τις προσθέσεις και μ' αυτούς τους ισοσκελισμούς σας ξεχνάτε το βαθύτερο ισοζύγιο της ζωής».

«Κρίμα, φίλε μου, που δεν βλέπεις πως εδώ τύπος και ουσία είναι ένα και το αυτό και η ενάργεια μεγαλώνουν την όρεξη για εξοικονομήσεις και αγορές. Ένας άνθρωπος, που κάνει κακή διαχείριση, αισθάνεται άνετα στο σκοτάδι· δεν του καλαρέσει να αθροίζει τα ποσά που χρωστάει. Απεναντίας, για έναν καλό διαχειριστή δεν υπάρχει πιο ευχάριστο πράγμα απ' το να βλέπει καθημερινά ν' αυξάνονται τα έσοδά του. Ακόμη κι αν τον βρει κάποιο δυσάρεστο ξαφνικό, ούτε που τον τρομάζει· επειδή ξέρει στη στιγμή ποια κεκτημένα δικαιώματα θα βάλει απ' την άλλη μεριά της ζυγαριάς. Εγώ είναι σίγουρος, αγαπητέ μου φίλε, πως μόλις δοκιμάσεις τη γλύκα του εμπορίου θα βεβαιωθείς πως κι εκεί υπάρχει αρκετός χώρος για την ανάπτυξη πνευματικών ικανοτήτων».

«Μπορεί το ταξίδι, που έχω μπροστά μου, να με κάνει ν' αλλάξω ιδέες».

«Ω, σίγουρα! Πίστεψέ με, το μόνο που σου λείπει εσένα, είναι η εμπειρία μιας εκτεταμένης δραστηριότητας για να σε φέρει οριστικά στο δικό μας στρατόπεδο· κι όταν γυρίσεις με το καλό, θα σμίξεις πρόθυμα μ' εκείνους που ξέρουν ν' αρπάζουν μεγάλο μέρος απ' τα χρήματα και την ευημερία, που αναπόφευκτα κυκλοφορούν σ' όλο τον κόσμο, με κάθε είδους εξαγωγή κι επένδυση. Ρίξε μια ματιά στα φυσικά και τεχνητά προϊόντα, που έρχονται απ' όλες τις μεριές της γης, πρόσεξε πως έχουν γίνει αμοιβαία είδη πρώτης ανάγκης! Τι ευχάριστη, φαινή διορατικότητα που είναι να γνωρίζεις ό,τι προς στιγμήν έχει τη μεγαλύτερη ζήτηση κι όμως είτε δεν υπάρχει στην αγορά είτε είναι δυσεύρετο, να προμηθεύεις σε κάποιον άνετα και γρήγορα ό,τι λαχταράει η καρδιά του, να βρίσκεσαι σε διαρκή επιφυλακή με τ' αποθέματά σου και ν' απολαμβάνεις το όφελος κάθε στιγμής της τεράστιας αυτής ανταλλαγής προϊόντων. Αυτό είναι, φαντάζομαι, κάτι που μπορεί να προξενήσει μεγάλη χαρά σε κάθε μυαλωμένο άνθρωπο».

Μια και ο Βίλχελμ δεν έδειχνε απρόθυμος, ο Βέρνερ συνέχισε:

|Πήγαινε πρώτα σε μερικές εμπορικές μεγαλουπόλεις, σε κάμποσα λιμάνια, και σίγουρα θα συναρπαστείς. Όταν δεις πόσοι άνθρωποι βρίσκουν απασχόληση όταν δεις από πού έρχεται το 'να και τ' άλλο και για πού προορίζεται, τότε σίγουρα θα το βλέπεις μ' ευχαρίστηση να περνάει μεσ' απ' τα χέρια σου. Και το πιο ασήμαντο εμπόρευμα ο βλέπεις σε συνάρτηση με το εμπόριο γενικά κι έτσι λοιπόν και συ δεν θεωρείς τίποτα ασήμαντο, αφού όλα μαζί συντελούν στην αύξηση της ανταλλαγής προϊόντων, απ' όπου κερδίζεις τα προς το ζην».

Ο Βέρνερ, που καλλιεργούσε την τετράγωνη λογική του στη συναναστροφή του με το Βίλχελμ, είχε συνηθίσει να σκέφτεται ακόμα και το επάγγελμά του, τις επιχειρήσεις του, με ανάταση ψυχής πιστεύοντας πάντα πως είχε περισσότερο δικαίωμα να το κάνει απ' ότι ο φίλος του, ο οποίος κατά τα άλλα ήταν όλος κατανόηση και τον οποίο εκτιμούσε πολύ, έλα όμως που, όπως του φαινόταν τουλάχιστο, έδινε μια τόσο μεγάλη σημασία στο πιο ανυπόστατο πράγμα του κόσμου βάζοντας απάνω του όλο το βάρος της ψυχής του. Καμιά φορά συλλογιζόταν πως δεν θα 'ταν δα και ακατόρθωτο να δαμάσει κανείς έναν τόσο σφαλερό ενθουσιασμό και να επαναφέρει έναν τόσο καλό άνθρωπο στο σωστό δρόμο. Με την ελπίδα αυτή συνέχισε:

«Οι μεγάλοι αυτού του κόσμου έχουν κατακτήσει τη γη και ζουν στα μεγαλεία και τα πλούτη. Κι η πιο μικρή γωνιά του πλανήτη μας έχει γίνει ιδιοκτησία τους, που την έχουν σιγουρέψει καλά, αξιώματα και άλλα αστικά επαγγέλματα δεν αποφέρουν πολλά· που αλλού λοιπόν υπάρχει μια πιο νόμιμη πηγή εισοδήματος, μια πιο δίκαιη κατάκτηση παρά στο εμπόριο; Αν οι πρίγκηπες αυτού του κόσμου έχουν στην εξουσία τους τα ποτάμια, τους δρόμους, τα λιμάνια, και βγάζουν ένα σημαντικό κέρδος απ' ότι τα διασχίζει ή περνάει δίπλα τους, δεν θα 'πρεπε κι εμείς, και με μεγάλη μας χαρά μάλιστα, να επωφεληθούμε της ευκαιρίας εισπράττοντας με τη δραστηριότητά μας δασμούς και για τα είδη εκείνα, που θες από ανάγκη θες από αλαζονεία έχουν γίνει απαραίτητα στον άνθρωπο; Και μπορώ να σε διαβεβαιώσω πως, αν επιστράτευες την ποιητική σου φαντασία, τότε θα μπορούσες άφοβα να αντιπαρατάξεις τη θέα μου ως μίαν ακαταμάχητη νικήτρια μπροστά στη δική σου. Βέβαια αυτή προτιμά να κρατάει κλάδο ελαίας αντί για σπαθί· στίλετο κι αλυσίδες τ' αγνοεί ολότελα· όμως κι αυτή μοιράζει στέμματα στους αγαπημένους της, που, κι αυτό το λέω χωρίς να περιφρονώ τους τελευταίους, αστρά-

φτουν από ατόφιο χρυσάφι, αντλημένο απευθείας απ' την πηγή, κι από μαργαριτάρια, που έβγαλαν γι' αυτήν από τα βάθη του ωκεανού οι πάντα ακούραστοι υπηρέτες της».

Ο Βίλχελμ πειράχτηκε λίγο απ' αυτή την επίθεση, ωστόσο δεν φανέρωσε την ευθιξία του· επειδή θυμήθηκε πως κι ο Βέρνερ συνήθιζε ν' ακούει ήρεμος τις δικές του μομφές. Άλλωστε ήταν αρκετά ακριβοδίκαιος, ώστε να βλέπει με καλό μάτι το γεγονός πως ο κάθε άνθρωπος είχε την καλύτερη γνώμη για το επάγγελμά του· μόνο που δεν έπρεπε κανείς να θίγει το δικό του, στο οποίο ήταν αφοσιωμένος ολόψυχα.

«Και για σένα», φώναξε ο Βέρνερ, «που συμμερίζεσαι μ' όλη σου την καρδιά τ' ανθρώπινα, τι ωραίο θέατρο θα 'ναι για σένα, όταν θα βλέπεις την ευτυχία, που συνοδεύει τα τολμηρά εγχειρήματα, να προσφέρεται μπροστά στα μάτια σου στον κόσμο! Υπάρχει πιο συναρπαστικό πράγμα απ' το να βλέπεις ένα πλοίο, που αράζει πάλι ύστερα από ένα χαρούμενο ταξίδι, που επιστρέφει πρόωρα από ένα πλούσιο αλίευμα! Όχι μονάχα ο συγγενής, ο γνωστός, ο ενδιαφερόμενος, παρά κι ο κάθε αδιάφορος θεατής, συγκινείται βλέποντας με πόση χαρά ο ναυτικός, που ήταν τόσον καιρό φυλακισμένος, πηδάει στη στεριά προτού καν το σκάφος την αγγίξει νιώθοντας πάλι σαν το λεύτερο πουλί και, από 'δω κι εμπρός, ό,τι είχε πάρει απ' το ύπουλο νερό μπορεί να το εμπιστευτεί στην πιστή γη. Το κέρδος, φίλε μου, δεν μας φανερώνεται μονάχα με αριθμούς· η ευτυχία ειν' η θεά των ζωντανών ανθρώπων και για να αισθανθείς πραγματικά την εύνοιά της πρέπει να ζήσεις και να γνωρίσεις ανθρώπους, που κοπιάζουν με γνήσιο πάθος κι απολαμβάνουν τη ζωή με όλες τους τις αισθήσεις».